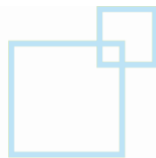

Aktuální obraz vzdělávání při přechodu na střední školu

**Vybraná zjištění z přijímacích zkoušek Scio 2013
tisková zpráva**

Zpracoval: Jan Hučín, www.scio.cz, s. r. o. (říjen 2013)

Datové podklady:

- databáze aplikace *Přijímačky*
- odpovědi žáků v dotazníku pro uchazeče
- seznam účastnických škol – interní databáze Scio.cz, s. r. o.

Kontakt:

Naděžda Vojnovičová | Projekty pro školy

www.scio.cz, s. r. o.

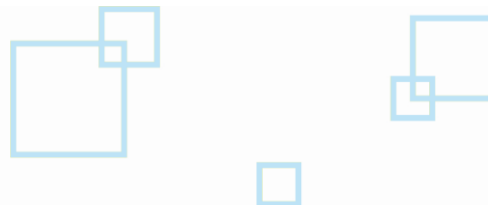
Pobřežní 34, 186 00 Praha 8

tel.: 234 705 579

e-mail: nvojnovicova@scio.cz

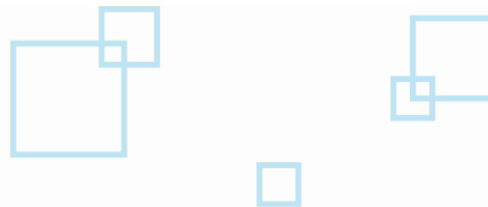
Média:

Bohumil Kartous, 607 727 370, bkartous@scio.cz

Obsah

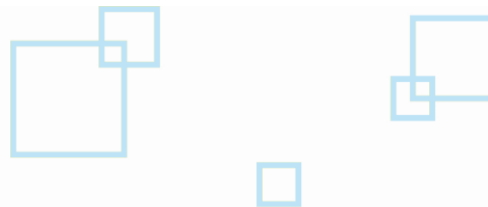
1.	Souhrn nejzajímavějších zjištění	4
2.	Uchazeči přicházejí ze základních škol	5
2.1.	Na známky nelze spoléhat	5
2.2.	Test OSP lépe vyrovnává šance – méně závisí na kvalitě ZŠ	6
3.	Uchazeči volí mezi obory středních škol.....	8
3.1.	Některé obory se naplní snadno, jiné zejí prázdnou	8
3.2.	Studijní potenciál: ne všechna gymnázia získala špičkové uchazeče	10
3.3.	Jak se projevuje konkurence mezi podobnými školami	12
4.	O projektu přijímacích zkoušek Scio	14

1. Souhrn nejzajímavějších zjištění

Ačkoliv přijímací zkoušky na střední školy proběhly bezmála před půlrokem, teprve na začátku září, s nástupem žáků do škol, bylo možné přijímací řízení definitivně uzavřít. Díky dodatečným informacím o ZŠ, z nichž uchazeči pocházeli, a o SŠ, kam byli přijati a kam nakonec nastoupili, přichází společnost Scio se zjištěními, která mají širší platnost a v mnoha případech narušují obecné představy o přechodu mezi základní a střední školou.

- **Přísnost známkování na ZŠ se velmi liší** a ze známek nelze zjistit téměř nic o tom, jak dopadnou žáci u přijímacích zkoušek v předmětovém testu připraveném nezávislým subjektem. Znamky jako přijímací kritérium mohou poškodit uchazeče z náročnějších škol.
- Výsledek testu obecných studijních předpokladů (OSP) je ovlivněn mnohem méně než výsledek předmětových testů tím, na kterou konkrétní ZŠ uchazeč chodil. Test OSP tedy lépe vypovídá o osobních schopnostech jednotlivců a kompenzuje vliv konkrétní školy.
- V míře naplněnosti kapacity byla **gymnázia až na třetím místě**. Srovnatelnou míru naplněnosti mají lycea, veterinární obory a některé technické obory. Ekologické obory byly překvapivě naplněny jen z 25 %.
- **I mezi čtyřletými gymnázii lze najít taková, která jsou naplněna z méně než poloviny**. Jde vesměs o školy v menších městech v odlehlých částech krajů. Ani malá velikost města a odlehlost však zpravidla nevádí u osmiletých gymnázií, která jsou téměř všechna naplněna aspoň z 90 %.
- Nejlepší studijní předpoklady mají uchazeči zapsaní na gymnázia. Přesto **existují gymnázia, kam nastoupili uchazeči s významně nižší úrovní studijních předpokladů**. K podobné situaci dochází i mezi školami s technickými obory. Jednou z pravděpodobných příčin rozdílů mezi školami stejného typu je konkurenční boj o stejné uchazeče.
- Mezi **průměrnou úrovní studijních předpokladů uchazečů** zapsaných na gymnázia a na obory Ekologie a ochrana životního prostředí, Textilní výroba a oděvnictví a Osobní a provozní služby je **značný rozdíl**. Ten se podle našich zkušeností bude v průběhu docházky do střední školy dále zvětšovat. Jelikož některé ze zmíněných oborů bojují i s nízkým zájmem uchazečů, považujeme za vhodné, aby se zřizovatelé škol zamysleli nad strukturou nabídky maturitních oborů a nad kvalitou uchazečů, kteří jsou do nich přijímáni.

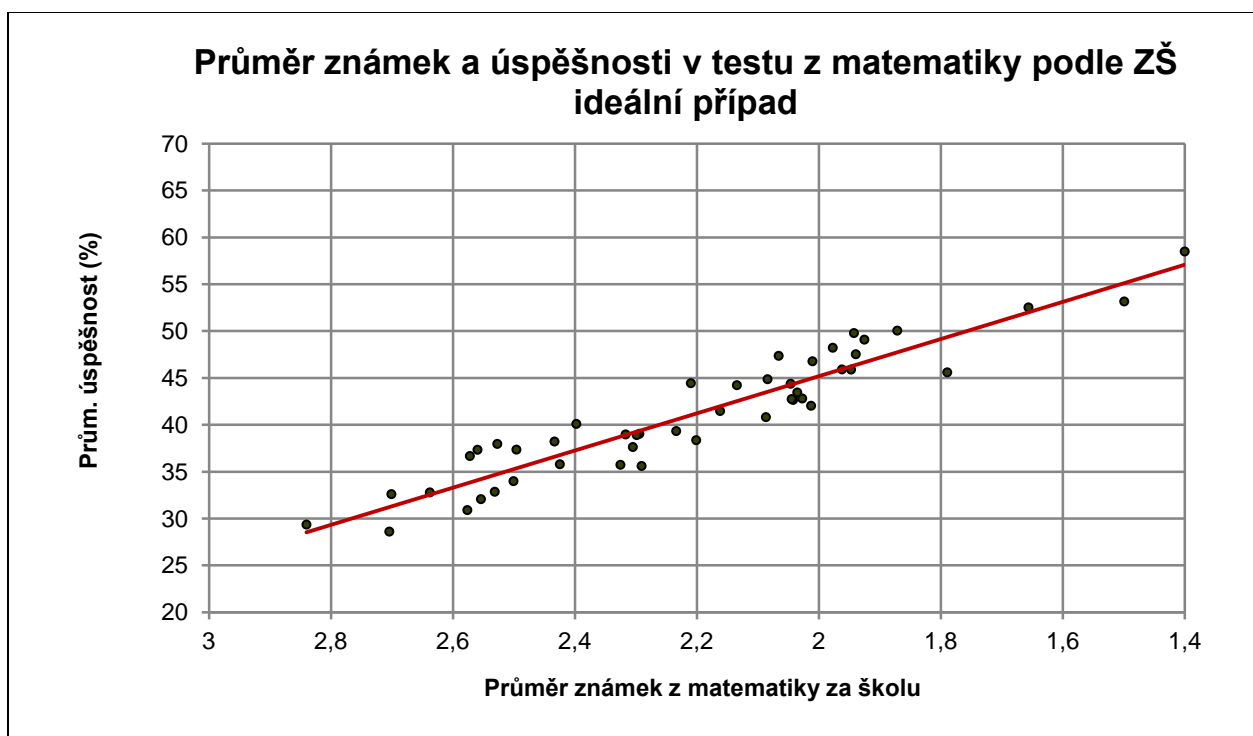
2. Uchazeči přicházejí ze základních škol

2.1. Na známky nelze spoléhat

Vedle písemných testů jsou v přijímacím řízení i v současnosti stále využívány známky uchazečů na ZŠ. I když se to může zdát jako dostatečně objektivní kritérium, není tomu tak, neboť přísnost známkování na různých základních školách je nesrovnatelná.

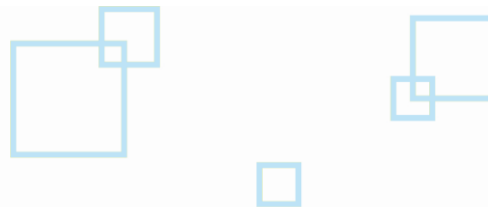
V jednom z krajů¹ jsme za jednotlivé ZŠ spočítali průměry známek a průměrnou úspěšnost uchazečů v přijímacích testech z českého jazyka a z matematiky. Za každou školu jsme pak umístili do grafu jednu značku (brali jsme v úvahu jen školy, které měly aspoň 10 uchazečů se známkou a výsledkem v testu). Pokud by známky skutečně odrážely to, co uchazeči umějí, vypadal by graf průměrných úspěšností a průměrných známek například takto:

Graf č. 1 (ideální situace, neodpovídá realitě)

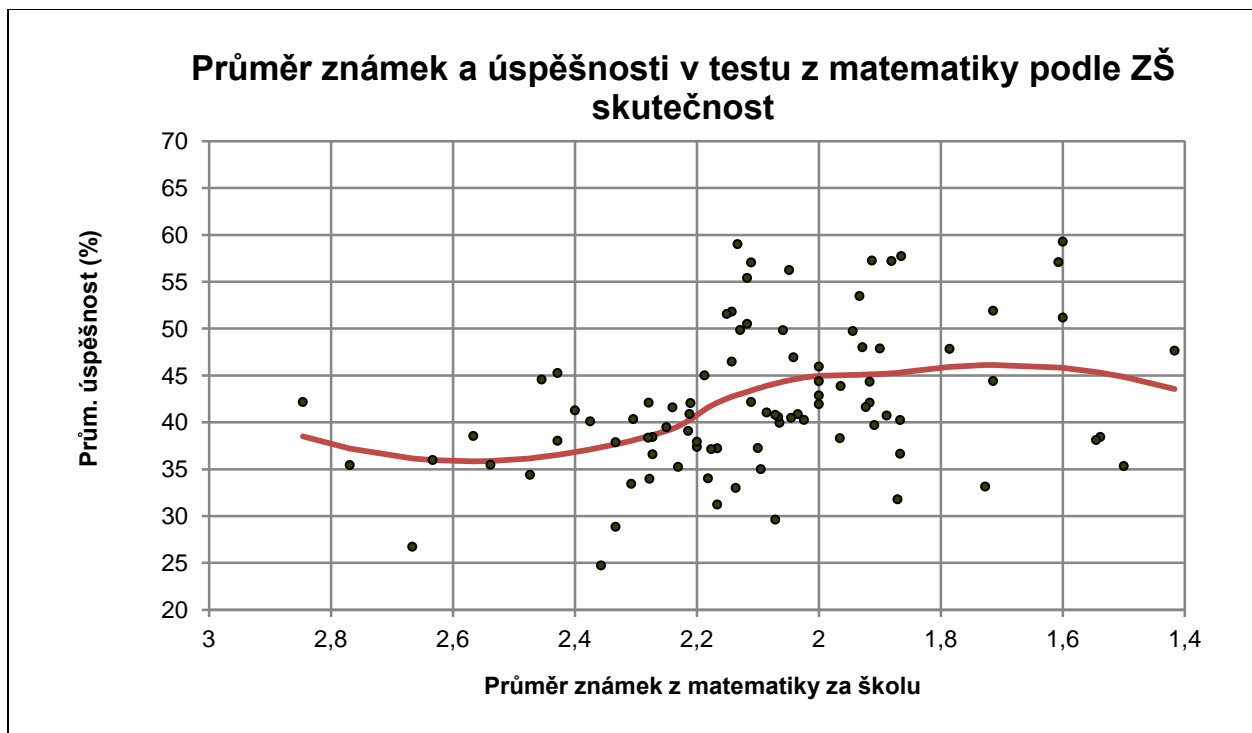
V ideálním případě by platilo, že čím lepší průměr, tím vyšší úspěšnost (rostoucí trend naznačený přímkou) a stejný průměr známek odpovídá zhruba stejné průměrné úspěšnosti (body jsou blízko naznačené přímkou).

¹ Kvůli smluvnímu ujednání s kraji není možné zveřejnit, o které konkrétní kraje jde, ani bližší podrobnosti o školách.

Skutečná situace je však tato:

Graf č. 2

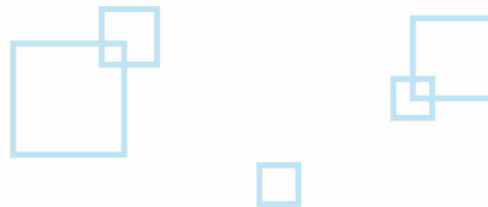

Trend není jednoznačně rostoucí, tj. skupiny uchazečů ze dvou škol s velkým rozdílem v průměrech známek mohly být v testu přibližně stejně dobré. Body se značně odchyľují od trendové křivky, tj. skupiny uchazečů ze dvou škol se stejným průměrem známek mohly mít v testu značně rozdílné výsledky. Celkově platí, že **přísnost známkování na ZŠ se velmi liší a ze známek nelze zjistit téměř nic o tom, jak dopadnou žáci v předmětovém testu**. Zejména nelze z pouhých školních známek získat žádné srovnání s ostatními uchazeči. **Známky jako přijímací kritérium tak mohou poškodit uchazeče z náročnějších škol.**

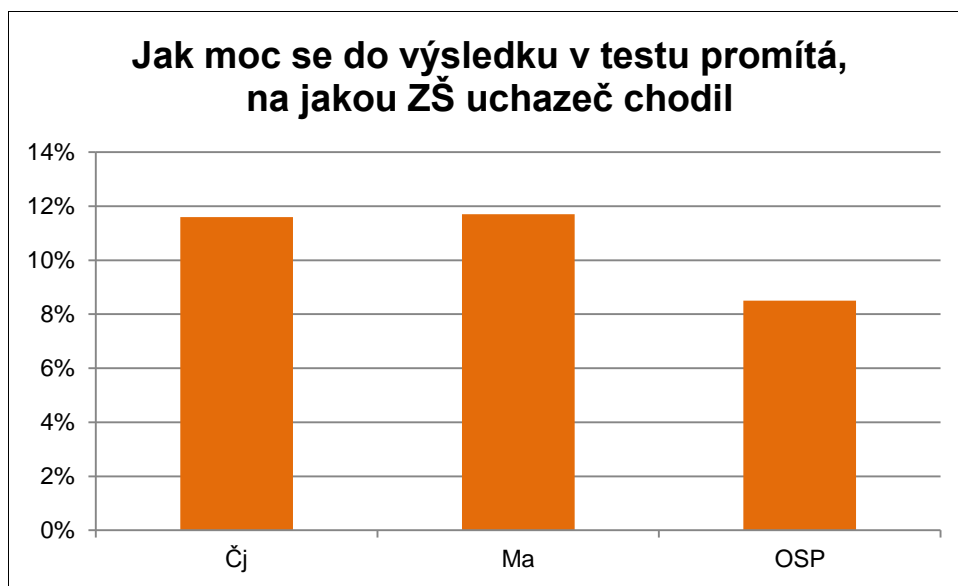
2.2. Test OSP lépe vyrovnává šance – méně závisí na kvalitě ZŠ

U předmětových testů mohou šance uchazeče na přijetí záviset dost na tom, jak kvalitní byla ZŠ, na kterou chodil. Předmětové testy v PZ Scio důsledně vycházejí z rámcových vzdělávacích programů (RVP), ty však mohou být na různých ZŠ – mimo jiné na základě kvality výuky – naplněny v různé míře a různě zdařile.² Naproti tomu dávají RVP obsahu testu OSP vnější omezení, ale obsah přímo neurčují. I když se oblasti testu OSP se školní výukou překrývají, test lze úspěšně řešit, aniž by jeho obsah byl ve škole probrán. Lze tudíž předpokládat, že výsledek testu OSP je méně závislý na předchozí školní výuce a že **test OSP je z hlediska rovnosti šancí žáků vhodnější než předmětové testy**. Vystihuje to *Graf č. 3* popisující situaci v jednom z krajů.

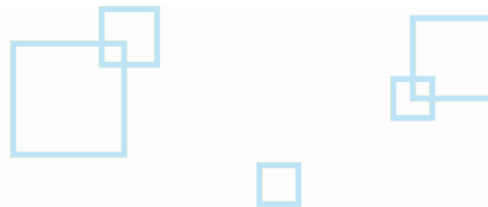
² Např. na úspěšnost v úloze testu z českého jazyka na větný rozbor může mít vliv, jak dobře ta která škola své žáky větný rozbor naučila.

Graf č. 3

Rozdíly mezi jednotlivými ZŠ ovlivňují výsledek v testu z českého jazyka přibližně z 12 %. U matematiky je to podobné. **Výsledek testu OSP je však rozdíl mezi školami ovlivněn jen přibližně z 8 %,** to je zhruba dvoutřetinový vliv ve srovnání s předmětovými testy. Reálná data tak podporují předpoklad, že dovednosti (studijní předpoklady) zjišťované testem OSP méně závisejí na konkrétní ZŠ.

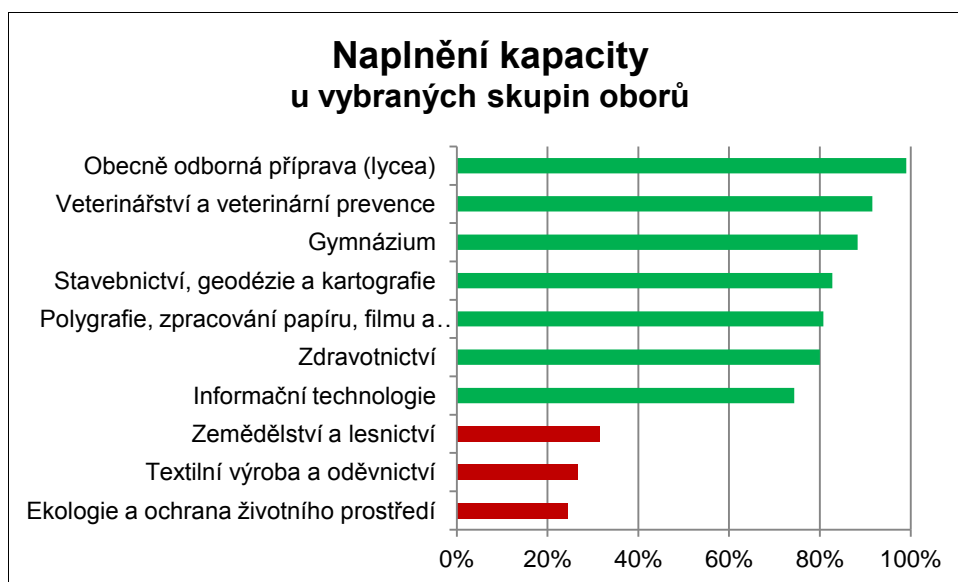

3. Uchazeči volí mezi obory středních škol

3.1. Některé obory se naplní snadno, jiné zejí prázdnotou

I když v minulých letech probíhala tzv. optimalizace středních škol, stále je na maturitních oborech více míst, než jsou uchazeči slabého populačního ročníku schopni naplnit. Panuje ovšem mylné přesvědčení, že nejlépe se naplňují obory gymnázií, kdežto u ostatních oborů, zejména technických, je o uchazeče nouze. Skutečnost je nicméně jiná, jak ukazují následující *grafy č. 4 až č. 6* popisující situaci ve dvou krajích.

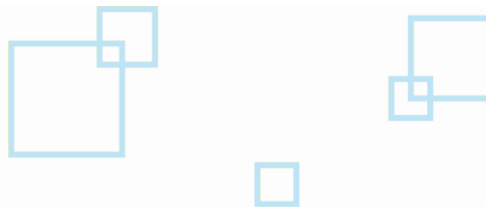
Graf č. 4

V grafu jsou uvedeny skupiny oborů³ s nejvyšší (zeleně) a nejnižší (červeně) mírou naplnění plánované kapacity⁴ při hodnotě kapacity aspoň 50 míst. Mírou naplnění kapacity se myslí podíl počtu skutečně *zapsaných* uchazečů z plánované kapacity. Vysokou mírou naplnění kapacity mají jednak atraktivní obory, jednak obory, o něž sice není enormní zájem, ale u nichž zřizovatel plánovanou kapacitou dobře odhadl poptávku. V míře naplněnosti **skončila gymnázia až na třetím místě**, ještě lépe byly naplněny obory lyceí a veterinární obory. Srovnatelně s gymnázií pak byly naplněny kapacity některých dalších technických oborů: stavebních, polygrafických a IT. **Největší problém s naplněním hlásily obory Zemědělství a lesnictví, Textilní výroba a oděvnictví a Ekologie a ochrana životního prostředí.** U poslední uvedené skupiny je to poněkud překvapivé, neboť ekologická a environmentální témata jsou v současnosti velmi frekventovaná a příslušné odborné vzdělání se zdá být dobře uplatnitelné.

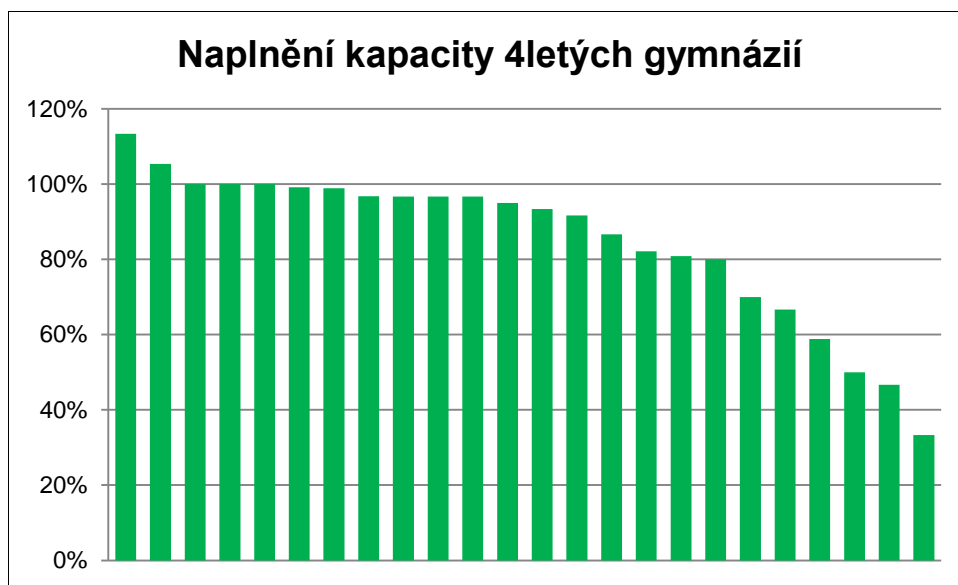
³ Třídění oborů do skupin v tomto grafu odpovídá Soustavě oborů vzdělávání dané Nařízením vlády č. 211/2010 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Plánovaná kapacita je počet žáků, které škola plánovala před 1. kolem přijímacích zkoušek přijmout pro školní rok 2013/14 do prvního ročníku v daném oboru. Plánovaná kapacita mohla být teoreticky i překročena – řada škol přijala v 1. kole víc žáků, než činila kapacita, neboť oprávněně předpokládala, že zdaleka ne každý přijatý žák se na školu nakonec opravdu zapíše.

Jak ukazuje *graf č. 5*, i mezi čtyřletými gymnázii jsou rozdíly, pokud jde o naplněnost.

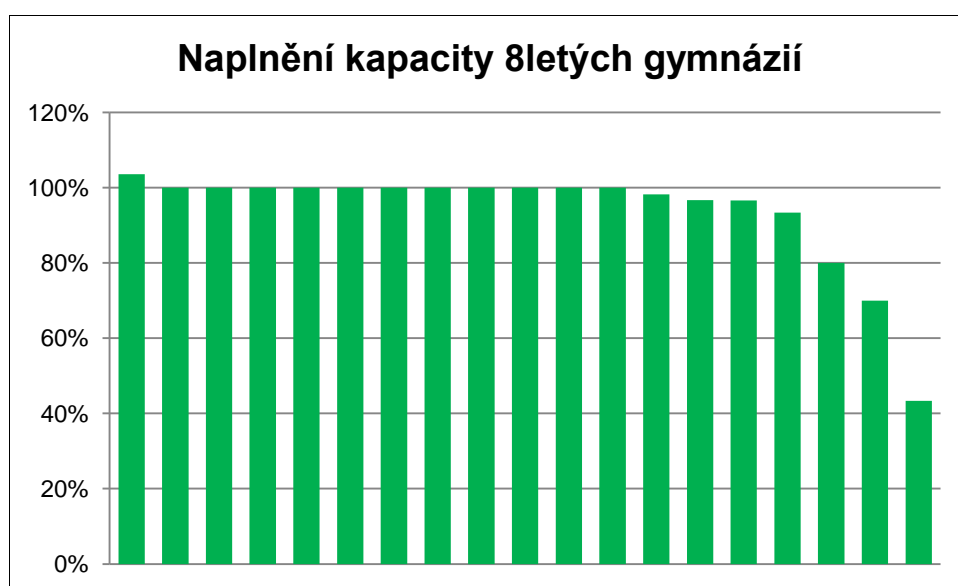
Graf č. 5

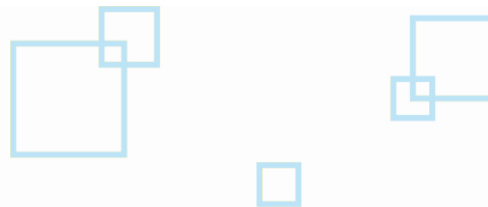
Přibližně polovina čtyřletých gymnázíí naplnila svou kapacitu téměř na 100 %. Ostatním gymnázíím se to už dařilo hůře a **tři sledovaná gymnázia byla naplněna dokonce z méně než poloviny**. Šlo o školy v menších městech v odlehlejších místech kraje. Tyto školy samozřejmě získávají zájemce obtížněji než školy ve velkých městech nebo v centru kraje, nicméně jejich udržování může mít smysl pro to, aby i žákům z periferních částí kraje bylo dobře dostupné gymnazijní vzdělání⁵.

Porovnejme naplněnost čtyřletých gymnázíí s naplněností osmiletých gymnázíí.

Graf č. 6

⁵ Záměr krajů zachovat gymnazijní obory i v odlehlejších částech kraje i přes nízkou naplněnost může mít podobný smysl jako zajištění základní dopravní obslužnosti na celém území kraje i přes nutnost mnoho spojů dotovat.

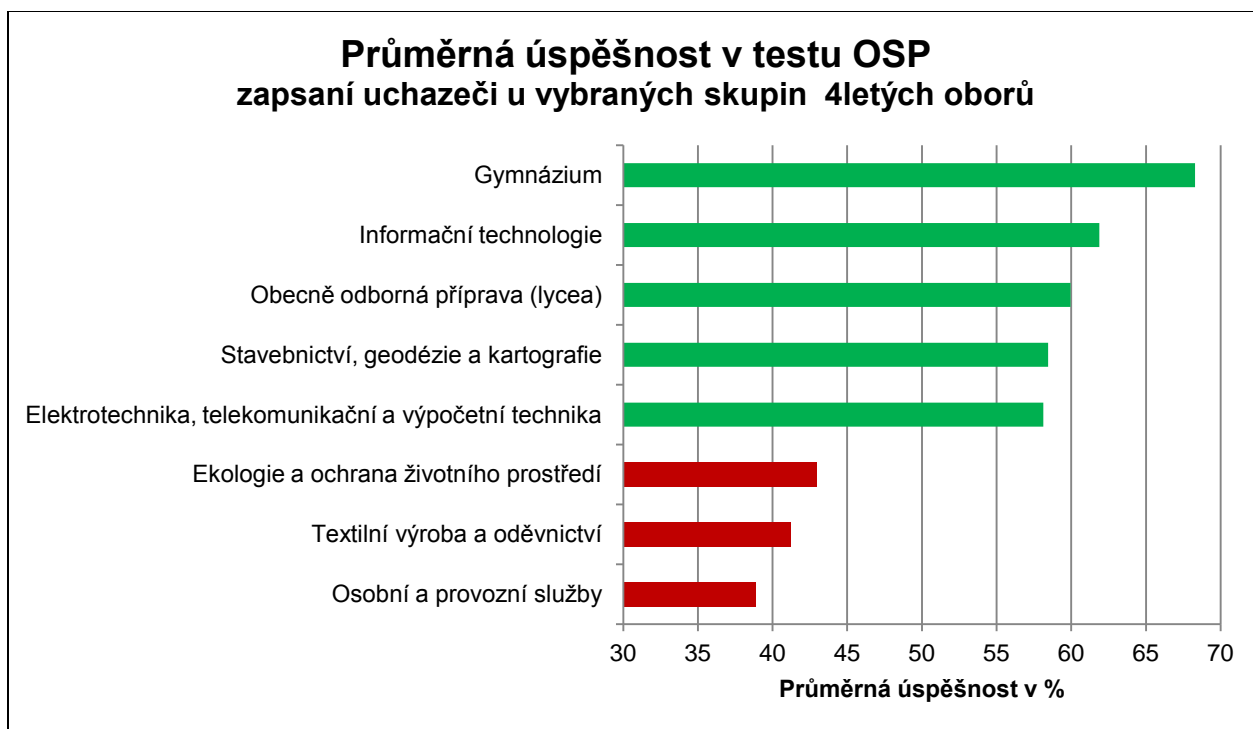

Osmiletá gymnázia jsou v obou analyzovaných krajích naplněna velmi dobře, až na tři pokryla svou kapacitu v podstatě kompletně, pouze jediné z nich má naplněnost pod 50 %. V této souvislosti je zajímavé, že **osmiletá gymnázia zřizovaná ve školách v malých městech a v odlehlejších částech kraje nemají s naplněním problémy**, ačkoliv se stejné školy potýkají s malým zájmem o čtyřletá gymnázia. Důvodem – vedle bohatší nabídky čtyřletých oborů – může být početnější populace žáků 5. ročníku než žáků 9. ročníku, nemáme však bohužel k dispozici podrobné údaje o demografickém vývoji v různých částech krajů, proto tuto hypotézu neumíme posoudit.

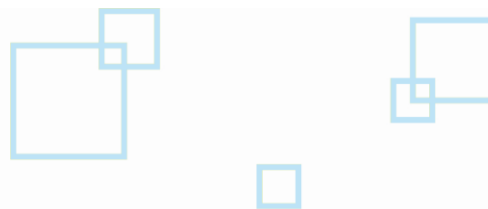
3.2. Studijní potenciál: ne všechna gymnázia získala špičkové uchazeče

Dalším obecným přesvědčením je, že se nejlepší uchazeči zapíší na gymnázia a na ostatní typy škol zbudou už jen druhořadí žáci. Podívejme se proto, jaká je průměrná úroveň studijních předpokladů zapsaných žáků podle skupin čtyřletých oborů ve dvou krajích.

Graf č. 7

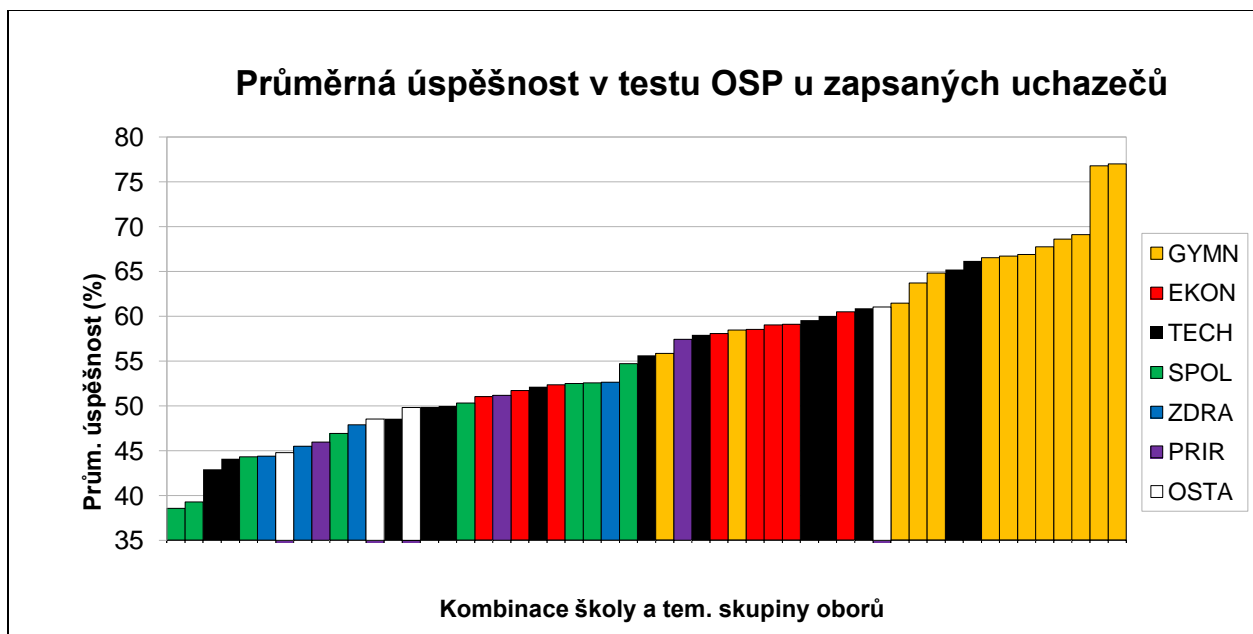

Z grafu vyplývá, že **v průměru je skutečně nejvyšší úroveň studijních předpokladů na gymnáziích**. Za nimi následují s odstupem některé technické obory. S většinou z nich jsme se setkali už v *grafu č. 4*, patří mezi obory s vysokým naplněním kapacity. I mezi negymnazijními obory tedy existují v jistém smyslu elitní obory, které přitahují uchazeče s poměrně vysokými studijními předpoklady a zájem o ně je dostatečný na to, aby byly bez problémů naplněny. Naproti tomu obory Ekologie a ochrana životního prostředí, Textilní výroba a oděvnictví a Osobní a provozní služby obsazují uchazeči s velmi nízkými studijními předpoklady. Jelikož některé ze zmíněných oborů bojují i s nízkým zájmem uchazečů, považujeme za vhodné, aby se zřizovatelé škol zamysleli nad strukturou nabídky maturitních oborů a nad kvalitou uchazečů, kteří jsou do nich přijímáni. **Rozdíl kvality žáků je již na vstupu obrovský a během středoškolské docházky se zpravidla ještě prohlubuje.**

Jakkoliv gymnázia v průměru získala nejlepší uchazeče, **existují mezi nimi až nečekaně velké rozdíly**, stejně tak mezi jednotlivými technickými obory. Všechny typy oborů jsme rozdělili do sedmi tematických skupin. V rámci jednoho kraje⁶ jsme pak pro každou kombinaci školy a tematické skupiny oborů spočítali průměrnou úspěšnost v testu OSP. V následujícím grafu jsou uvedeny kombinace škol a tematických skupin oborů mající aspoň 10 zapsaných uchazečů.

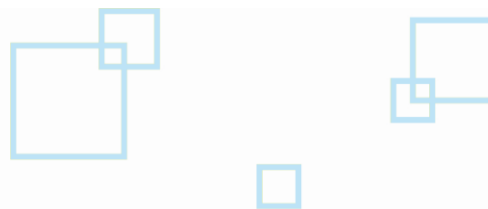
Graf č. 8

Prvních osm sloupců zprava odpovídá gymnáziím. Vidíme však, že další tři gymnázia byla předstížena dvěma školami s technickými obory a **dvě gymnázia se propadla až k polovině celkového pořadí**. Rovněž vidíme, že mezi školami s technickými obory existují značné rozdíly, nejhorší z nich jsou až třetí a čtvrtá od konce. Podobně nestejná je i vstupní úroveň zapsaných uchazečů ve školách s ekonomickými obory.

Pravděpodobným důvodem rozdílů mezi školami stejného typu je **konkurence v systému dvou přihlášek**. Typický uchazeč podal dvě přihlášky na podobné obory (resp. na stejné obory v různých školách) a pokud byl přijat na obě přihlášky, zvolil školu, kterou pro sebe preferoval. Pokud se jedné ze dvou blízkých škol stejného typu podařilo **přitáhnout zájem lepších z uchazečů přijatých na obě školy**, na druhou ze škol pak z přijatých zbyli především průměrní a horší. Níže prozkoumáme konkrétní případ konkurujících si gymnázií.

⁶ Bylo by možné zahrnout do grafu dva kraje, ale graf by měl příliš mnoho sloupců a byl by nepřehledný. Uchazeči volí mezi obory středních škol

3.3. Jak se projevuje konkurence mezi podobnými školami

Pro případovou ministudii konkurujících si gymnázií jsme vybrali tři školy:

- gymnázium A: malé město, plánována jedna třída v 1. ročníku
- gymnázium B: krajské město, plánovány tři třídy
- gymnázium C: krajské město, plánovány čtyři třídy

Gymnázia A a B jsou vzdálena (autem) 13 km, gymnázia B a C 2,5 km.

V *tabulce č. 1* jsou uvedeny statistické charakteristiky ilustrující stav na začátku a konci přijímacího řízení spolu s charakteristikami motivace uchazečů.

Tabulka č. 1

	průměrná úspěšnost OSP (%)				důležitost pro výběr školy (zapsaní)			naplněnost kapacity
	přihlášení	přijatí	zapsaní	rozdíl zaps – přihl	pověst školy	atraktivita	vnější motivace	
A	62,1	62,7	55,9	-6,2	-0,16	-0,07	-0,05	67%
B	67,4	67,5	68,6	1,2	0,25	0,30	0,04	97%
C	69,9	77,3	77,0	7,1	0,51	0,39	-0,04	93%

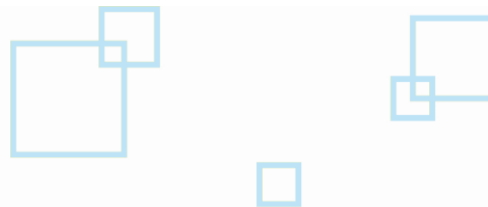
Už v kvalitě přihlášených uchazečů se všechna tři gymnázia lišila. Na gymnázium A se hlásili žáci s relativně nižšími průměrnými studijními předpoklady, na gymnázium C naopak žáci s relativně vyššími průměrnými studijními předpoklady.

Konkurenci mezi gymnázii dobře dokládá rozhodování žáků přijatých v 1. kole na dvě ze zmíněných škol:

- 10 uchazečů podalo přihlášky na gymnázia A i B. Tři z nich byli přijati na obě školy a všichni se zapsali na gymnázium B, jejich průměrná úspěšnost v testu OSP byla 74 % (silně nadprůměrná).
- 9 uchazečů podalo přihlášky na gymnázia A i C. Pět z nich bylo přijato na obě školy a všichni se zapsali na gymnázium C, jejich průměrná úspěšnost v testu OSP byla 80 % (silně nadprůměrná).
- 140 uchazečů se hlásilo na gymnázia B i C. 20 z nich bylo přijato na obě školy, 15 se následně zapsalo na gymnázium B (průměrná úspěšnost 74 %) a čtyři na gymnázium C (průměrná úspěšnost 67 %, jeden se nezapsal na žádnou z obou škol).

Gymnázium A tedy z přijatých uchazečů ztratilo osm poměrně kvalitních ve prospěch gymnázií B a C. Obecně **ztrátami mezi přijatými výrazně utrpělo** a ke studiu se zapsali ti horší ze všech původních uchazečů.

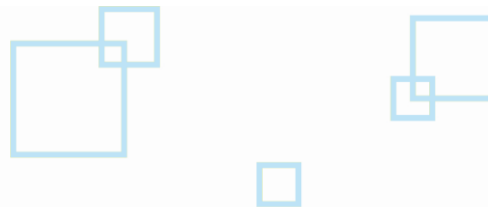
Gymnázium B získalo v přímém souboji s gymnáziem C **větší počet uchazečů** z těch, kdo byli přijati na obě školy, navíc ty kvalitnější. Důvodem jejich rozhodnutí pro gymnázium B mohlo být jeho speciální zaměření. Pro **gymnázium C** to ovšem nebyla citelná ztráta, neboť **skupina přijatých** měla sama o sobě mnohem vyšší úroveň studijních předpokladů než skupina přijatých na gymnázium B a odchody na konkurenční školu rozdíl korigovaly už jen nepatrně.

Rozhodnutí uchazečů ve prospěch gymnázií B a C se projevilo i v naplněnosti kapacit škol. Gymnázium A naplnilo svou kapacitu jen ze dvou třetin, což je podprůměrný výsledek. Naopak gymnázia B a C neměla s naplněním prvního ročníku vůbec žádný problém.

Uchazečů jsme se v dotazníku ptali, proč se rozhodli podat přihlášku na danou školu. Možné důvody jsme sdružili do několika skupin a jejich důležitost vyjádřili jako číslo, přitom kladná hodnota znamená nadprůměrnou důležitost a záporná podprůměrnou. I když se odpovědi vztahují k podání přihlášky, lze z nich odhadnout, podle čeho se žáci rozhodovali o zápisu, pokud byli přijati na dvě přihlášky.

Uchazeči zapsaní na gymnázium A neuvádějí v průměru žádnou skupinu důvodů k výběru školy jako nadprůměrně důležitou. Na jednu stranu je dobré, že na školu nenastupují s přehnaným očekáváním, na druhou stranu se lze obávat, že nebudou ke studiu příliš motivováni. Uchazeče zapsané na gymnázia B i C oslovila jak atraktivita školy (např. nabídka volnočasových aktivit a volitelných předmětů), tak pověst školy, která u gymnázií zřetelně odráží mj. kvalitu přípravy pro studium na VŠ. Právě v pověsti školy byl výrazný rozdíl mezi uchazeči zapsanými na gymnázia B a C. Naproti tomu pro tyto uchazeče nebyla rozhodující vnější motivace, tj. např. dopravní dostupnost, šance na přijetí či přání rodičů.

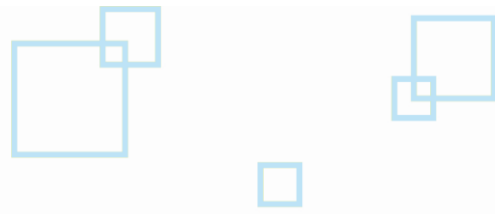
4. O projektu přijímacích zkoušek Scio

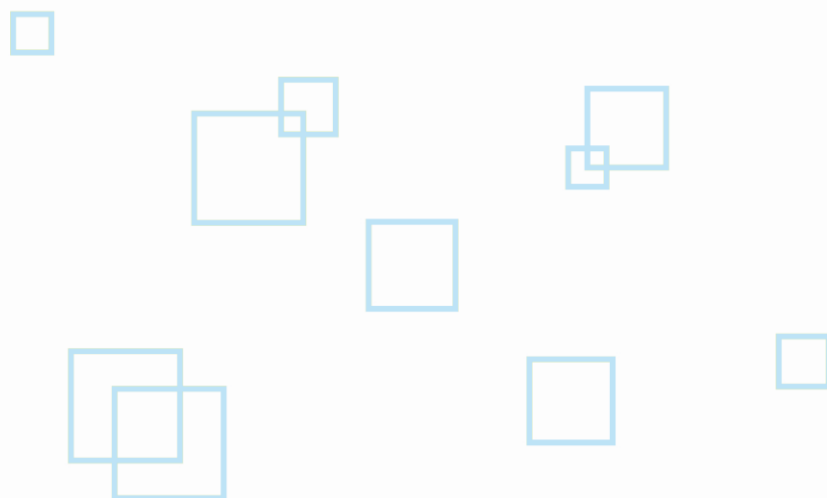
Přijímacích zkoušek (PZ) Scio se na jaře 2013 zúčastnilo téměř 37 tisíc uchazečů o některou z 373 středních škol ze všech krajů České republiky. V šesti krajích byly PZ Scio využity plošně ke konání jednotných přijímacích zkoušek (JPZ). Testy byly připraveny pro uchazeče o osmileté, šestileté, čtyřleté i nástavbové maturitní obory.

Kromě samotných výsledků žáků v přijímacích testech byly v některých krajích navíc získány údaje o ZŠ, ze které žák pochází (u více než 5 tisíc uchazečů), a o přijetí a zápisu do oboru (u více než 10 tisíc uchazečů). Tato tisková zpráva představuje situaci dvou nejmenovaných⁷ krajů ČR, v nichž byly dodatečné údaje získány téměř u všech uchazečů. Není-li řečeno jinak, týkají se text i grafy pouze čtyřletých oborů.

Přijímací zkoušky pro střední školy připravuje společnost Scio od roku 2000, a to pro čtyřleté, šestileté, osmileté i nástavbové obory. Klienty jsou jak **jednotlivé školy** (především čtyřletá i víceletá gymnázia), tak **krajské úřady** realizující JPZ do maturitních oborů ve školách zřizovaných krajem. Přijímací zkoušky mají již dlouhodobě ustálenou podobu písemných testů z českého jazyka, matematiky a obecných studijních předpokladů (OSP), částečně se uplatňují i další předměty (např. anglický jazyk).

⁷ Kvůli smluvnímu ujednání s kraji není možné zveřejnit, o které konkrétní kraje jde, ani bližší podrobnosti o školách.

www.scio.cz